

УДК 355.358:378

Сергій Валентинович СІНКЕВИЧ,
*кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри
загальновійськових дисциплін Національної академії Державної
прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького,
м. Хмельницький*

ВЗАЄМНЕ ВІДВІДУВАННЯ ЗАНЯТЬ ЯК ФОРМА ДОДАТКОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Статтю присвячено методичним аспектам підготовки науково-педагогічного складу вищих військових навчальних закладів до професійної діяльності. Установлено, що достатньо ефективною формою підвищення фахової компетентності військових педагогів є взаємне відвідування навчальних занять з військово-спеціальних дисциплін.

Ключові слова: *взаємне відвідування, військово-спеціальні дисципліни, викладач, заняття, професійна діяльність, форма додаткової підготовки.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Специфіка професійної діяльності науково-педагогічного складу кафедри загальновійськових дисциплін факультету охорони та захисту державного кордону Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького серед іншого полягає й у тому, що викладання навчального матеріалу характеризується не тільки чіткою послідовністю як у рамках певної навчальної дисципліни, так і з усіх

© Сінкевич С. В.

військово-спеціальних дисциплін у комплексі, але й у володінні військовими педагогами спеціальною термінологією та методичними прийомами під час розгляду (опрацювання) окремих тем і навчальних питань. Крім того, через події, що відбуваються на південно-східній ділянці державного кордону України, особливість зазначеної діяльності полягає ще й у постійному відриві персоналу для виконання завдань бойової підготовки підрозділів та органів Державної прикордонної служби України поза межами вищого військового навчального закладу.

Такі обставини визначають необхідність позапланового переакріплення науково-педагогічного складу за навчальними дисциплінами, через що значно збільшується їх навчальне навантаження, а також виникає потреба у додатковій особистій підготовці викладачів з метою забезпечення належного методичного рівня (ефективності та якості) проведення всіх видів навчальних занять.

З цією метою, крім загальних заходів фахової підготовки науково-педагогічного складу, керівництвом кафедри здійснюється щосеместрове планування взаємного відвідування занять персоналом (навчальний матеріал викладають кращі методисти з окремих військово-спеціальних навчальних дисциплін, а решта викладачів під час занять разом із курсантами виконують роль тих, хто навчається).

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Результати аналізу останніх досліджень показують, що значна кількість вітчизняних науковців досліджували педагогічні й методичні аспекти фахової підготовки науково-педагогічного складу (Т. В. Бунеев [1], Є. О. Павлюк [2], В. В. Райко [3], С. В. Сінкевич [4; 5] та ін.). Проте, поза увагою науковців на цей час залишаються наукові підходи до додаткової підготовки науково-педагогічного складу з метою проведення різних видів занять із суміжних з основною (за якою закріплений педагог) навчальних дисциплін.

Метою статті є розкриття методичних аспектів взаємного відвідування занять як форми додаткової підготовки викладачів військово-спеціальних дисциплін до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якість навчально-виховної діяльності науково-педагогічних кадрів залежить, перш за все, від їх професійної кваліфікації (глибоке володіння навчальним матеріалом та відповідними методичними прийомами його викладення, чітке розуміння обстановки, що складається на державному кордоні, уміння здійснювати її аналіз та за результатами своєчасно вносити корективи у частині, що стосується навчально-методичного забезпечення певної навчальної дисципліни). Проте, якість професійної діяльності педагогів, які викладають військово-спеціальні навчальні дисципліни, як показують результати аналізу різних контрольних заходів, не повною мірою відповідає вимогам сьогодення.

Однією із форм підвищення якості викладання є взаємні відвідування навчальних занять. “Взаємовідвідування – ефективна форма переймання професійного та педагогічного досвіду колег і вдосконалення педагогічної майстерності викладачів. Графік взаємовідвідувань відображається у плані роботи кафедри (предметно-методичної комісії) на місяць” [6, с. 104].

Основним призначенням взаємних відвідувань навчальних занять є забезпечення постійного обміну передовим досвідом участі в навчально-виховному процесі, узгодження за обсягом навчального матеріалу, методичними прийомами та термінологією порядку викладання військово-спеціальної навчальної дисципліни в різних навчальних групах, логічною послідовністю та взаємозв’язком викладання суміжних дисциплін. Очевидно, у взаємних відвідуваннях навчальних занять доцільно брати участь усім без виключення науково-педагогічним складом кафедри: від викладачів-початківців до педагогів-майстрів і новаторів.

Взаємні відвідування переважно планують таким чином, щоб до вступних і підсумкових (узагальнюючих) занять, наприклад, з навчальної дисципліни “Загальна тактика”, яка є основною серед навчальних дисциплін кафедри загальновійськових дисциплін, залучити якомога більше військових педагогів кафедри. Під час проведення таких занять створюються умови, за яких викладачі інших військово-спеціальних навчальних дисциплін (“Топографія”, “Радіаційний,

хімічний, біологічний захист підрозділів”, “Военно-інженерна підготовка” та ін.) чітко відстежують роль і місце навчального матеріалу зазначених навчальних дисциплін у загальній системі загальновійськової підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників.

На нашу думку, крім прямого призначення – обмін передовим досвідом – взаємні відвідування навчальних занять, слід розглядати як форму додаткової професійної підготовки науково-педагогічного складу. У ході таких занять військові педагоги отримують (відновлюють) практичні навички з найбільш важких тем і питань з суміжних військово-спеціальних навчальних дисциплін, а участь разом із курсантами як тих, хто навчається, дає можливість самостійно проводити ті ж та аналогічні заняття, у тому числі і з суміжних дисциплін.

З іншого боку, присутність (участь) на заняттях науково-педагогічного складу мотивує педагога (керівника заняття) до постійного перегляду та доопрацювання навчального матеріалу заняття, інформування курсантів і колег щодо ситуації на державному кордоні тощо.

Під час взаємного відвідування молодим педагогам слід звернути особливу увагу на обсяг інформації, використання законодавчих актів з прикордонних питань, постанов Кабінету Міністрів України, наказів і директив Адміністрації Державної прикордонної служби України; відповідність навчального матеріалу, який подається, навчальній програмі та тематичному плану; використання досягнень військової науки. Потрібно взяти до уваги і новизну матеріалу, повноту розкриття теми та навчальних питань, теоретичну та практичну спрямованість змісту, доступність і завершеність питань, які розглядаються, виділення головних змістових розділів, переконливість наведених прикладів [6].

З метою аналізу й реалізації (запровадження) передового досвіду викладення навчального матеріалу з військово-спеціальних навчальних дисциплін науково-педагогічним складом ураховується специфіка методичних прийомів і використання спеціальної термінології під час проведення різних видів занять. Під час відвідування занять слід визначити (у тому числі й за власним досвідом) повноту та глибину отриманих курсантами знань, правильність їх оцінювання керівни-

ком заняття, уміння викладача володіти аудиторією, підтримувати в ній належну дисципліну, наявність зворотного зв'язку (взаємодії), ступеня досягнення виховних цілей, застосування наочних посібників та технічних засобів навчання, а також уміння методично грамотно їх використовувати. Належить урахувати й комунікативну майстерність та особисті якості викладача: простоту і дохідливість, культуру й образність мовлення, правильність вимови, загальну ерудицію, зовнішній вигляд і дотримання педагогічного такту.

Під час підбиття підсумків взаємних відвідувань детально аналізуються позитивні сторони проведеного заняття (негативні аспекти заняття, рекомендації та поради щодо усунення виявлених прогалин слід доводити за категоріями військовослужбовців). Це робиться для того, щоб відвідувач зміг виявити все нове, прогресивне у викладанні з метою застосування цього у своїй педагогічній діяльності, а також самостійно сформулювати власне бачення напрямів удосконалення змісту й методики проведення цього заняття.

Науково-педагогічний склад, який бере участь у взаємних відвідуваннях, повинен ретельно до них готуватися: вивчити зміст навчального матеріалу, за яким проводитиметься заняття, робочу програму навчальної дисципліни, часткові методики опрацювання окремих питань теми та ін.

Необхідно враховувати, що взаємні відвідування – важливий засіб підвищення якості викладання, але з їхньою допомогою неможливо визначити й одразу ж виправити всі прогалини у викладанні. Тому треба більше звертати увагу на попереднє обговорення текстів лекцій, методик (особливо часткових) проведення семінарських і практичних занять. Необхідно частіше практикувати запис лекцій за допомогою відеотехніки з подальшим опрацюванням цих записів на кафедрі, що забезпечуватиме у подальшому можливість для педагогів самостійної підготовки до певного заняття.

Науково-педагогічному складу, який бере участь у відвідуванні занять, необхідно дотримуватися основних вимог педагогічної етики. Необхідно заходити в аудиторію разом з керівником заняття, бути присутніми від початку до кінця, не дозволяється втручатися в роботу

викладача, робити йому зауваження під час заняття, а також і в інший час у присутності курсантів, здійснювати інші дії, які можуть відволікати їх увагу.

Після взаємного відвідування, але не пізніше наступного дня, здійснюється обговорення проведеного заняття за підсумками взаємних відвідувань, а також у спеціально відведених для цієї мети журналах керівництво кафедри (факультету) оформлює докладний аналіз з відповідними порадами та рекомендаціями щодо поліпшення викладання та усунення виявлених у процесі відвідування прогалин. Записи в журналах необхідно робити в розділах, які відведені на кожного викладача окремо. Це дозволяє аналізувати в динаміці кількісні та якісні результати взаємних відвідувань за кожним викладачем, контролювати повноту (обсяг) усунення виявлених недоліків. Викладач, заняття якого відвідувалися, повинен ознайомитися із записом у журналі під підпис.

Висновок. Серед загальних заходів підвищення рівня фахової компетентності науково-педагогічного складу відносно швидкоплиною слід уважати його додаткову підготовку у формі взаємних відвідувань занять з суміжних військово-спеціальних навчальних дисциплін, щосеместрове планування якої здійснюється керівництвом кафедри. Установлено, що максимальної ефективності такої додаткової підготовки можна досягти, якщо навчальний матеріал викладається кращими методистами з окремих навчальних дисциплін, а решта викладачів під час занять разом з курсантами виконують роль тих, хто навчається.

Перспективами подальших розвідок за визначеним напрямом є опрацювання методичних рекомендацій щодо інших форм додаткової підготовки науково-педагогічного складу до професійної діяльності (спільні засідання кафедр, інструкторсько-методичні та інші види методичних занять, військове стажування тощо).

Список використаної літератури

1. Педагогічна діяльність як основа професійної підготовки офіцера-управлінця (психолого-педагогічний аспект) : навч. посібн. / Т. В. Бунеев,

А. С. Сіцінський, С. В. Сінкевич. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2005. – 232 с.

2. Павлюк Є. О. Професійна компетентність як складова професійної діяльності майбутніх тренерів-викладачів / Є. О. Павлюк // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 2(71). – С. 109–117.

3. Райко В. В. Методика підготовки та проведення тактико-стройових занять з майбутніми офіцерами запасу / В. В. Райко // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України Серія : педагогічні та психологічні науки / гол. ред. Л. М. Романишина – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2010. – № 56/2010. –С. 111–114.

4. Сінкевич С. В. Методичні аспекти організації та проведення ротного тактичного навчання з майбутніми офіцерами запасу / С. В. Сінкевич // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2013. – № 4(69). – С. 239–247.

5. Сінкевич С. В. Методика використання імітаційних засобів на польових заняттях з військово-спеціальних дисциплін / С. В. Сінкевич // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. В. В. Райко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2014. – № 1(70). – С. 157–164.

6. Інструкція з організації, планування та ведення навчально-виховного процесу в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2012. – 198 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Бунеев Т. В.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2015.

Синкевич С. В. Взаимное посещение занятий как форма дополнительной подготовки преподавателей военно-специальных дисциплин к профессиональной деятельности

Статья посвящена методическим аспектам подготовки научно-педагогического состава высших военных учебных заведений к профессиональной деятельности. Установлено, что достаточно эффективной формой повышения профессиональной компетентности

военных педагогов является взаимное посещение учебных занятий по военно-специальным дисциплинам.

Ключевые слова: *взаимное посещение, военно-специальные дисциплины, преподаватель, занятия, профессиональная деятельность, форма дополнительной подготовки.*

Sinkevych S. V. Mutual attendance as a form of additional training for military and special disciplines tutor within professional activity

The article is devoted to methodological aspects of the preparation of scientific and pedagogical staff of higher military educational establishments for professional activity. It is established that sufficient and effective form of tutor's professional and military competence level rising is the mutual educational visit to take with military and special disciplines.

The main purpose of the mutual educational visit is to ensure a continuous exchange of best practices with regard to participation in the educational process, approval by the volume of educational material, teaching methods and terminology, the order of teaching military special educational discipline in different academic groups, logical sequence and interrelation of tutors of related disciplines. Obviously, while the mutual educational visit it is advisable to engage all without exception scientific and pedagogical staff of the department: from novice tutors to innovators.

Mutual visits mainly are planed so that before the entrance and final (generalizing) lesson, for example, by academic discipline "Common tactics", which is the main one among others of the department of military disciplines, to involve all possible military tutors of the department. During such lessons the tutors of other military and special disciplines ("Topography", "Radiation, chemical and biological protection of units", "Military engineering training" and others) accurately trace the role and place of educational material of stated specified academic disciplines in the general system of military training of future border guard service officers.

In addition to its primary purpose – the exchange of best practices – the mutual visits should be seen as a form of additional vocational training of scientific and pedagogical staff. During these lessons the military tutors

receive (restore) practical skills of the most difficult topics and issues with regard to military special disciplines.

It has been established that the maximum efficiency of this additional training can be achieved if the educational material is delivered by the best methodists within a separate academic discipline, and the rest of the tutors together with cadets perform the role of those who is trained.

Prospects for further research in a certain direction is the development of methodological recommendations on other forms of teaching staff additional training within the professional activities (joint meeting of departments, instructional and methodical lessons and other types of methodological measures, military training, etc).

Keywords: *mutual visits, special military discipline, teacher, training, professional activity, the form of additional training.*